

ASSZIMILÁCIÓ VAGY KIVÁNDORLÁS?

**Források a moldvai magyar
etnikai csoport, a csángók
modern kori történelmének
tanulmányozásához
(1860–1989)**

Szerkesztette
VINCZE GÁBOR

**Teleki László Alapítvány
Budapest
Erdélyi Múzeum Egyesület
Kolozsvár
2004**

Tartalom

Előszó	11
Bevezető	13
1. Részlet a gorzafalvi híveknek Scitovszky János hercegprímáshoz papjuk, Funták Kozma érdekében írott leveléből. <i>Gorzafalva, 1860. március 16.</i>	63
2. Részlet Czelder Márton református missziós lelkipásztor Ballagi Mór lapszerkesztőhöz írott leveléből. <i>Ruszcsub, 1861. november 14.</i>	67
3. Részlet Petrás Incze János minorita lelkész Druzbáczy György Bonaventura bukovinai plébánoshoz írott leveléből. <i>Klészse, 1863. február 10.</i>	69
4. Pető Dénes újságíró beszámolója a csángók közt tett útjáról. <i>Budapest, 1864.</i>	70
5. Részletek Kovács Ferenc gyulafehérvári hittanár úti-naplójából. <i>Moldva, 1868.</i>	71
6. Kubinszky Mihály kalocsai kanonok javaslatai a moldvai katolikus magyarok ügyében. <i>Pest, 1868. október 21.</i>	85
7. Pongrátz Gellért minorita rendfőnök folyamodványa a Szent László Társulat egyházi elnökéhez, Peitler Antal József váci püspökhöz. <i>Miskolc, 1870. október 29.</i>	88
8. Részlet P. Funták Kozma volt moldvai ferences misszionáriusnak a Szent László Társulat vezetőségéhez írott folyamodványából. <i>Mohács, 1871. május 27.</i>	90
9. A Szent László Társulat elnökségének átirata Trefort Ágoston vallás- és közoktatásügyi miniszterhez. <i>Budapest, 1874. október 10.</i>	93
10. A Szent László Társulat alelnöke, dr. Balogh Sándor levele Liegerhoffer Nepomuk János pusztinai lelkésznek. <i>Budapest, 1875. június 21.</i>	96
11. Liegerhoffer Nepomuk János pusztinai lelkész köszönő levele a Szent László Társulat alelnökéhez, dr. Balogh Sándorhoz. <i>Pusztina, 1875. július 20.</i>	97
12. Részletek László Mihály újságírónak a moldvai csángókról írott cikkéből. <i>Budapest, 1877.</i>	99
13. Részlet Ferenczy Bálint moldvai missziós pap ismeretlen budapesti személynek írott leveléből. <i>Tamásfalva, 1877. december 19.</i>	102
14. Részletek László Mihály „Keleti testvéreink” című röpiratából. <i>Budapest, 1882.</i>	103
15. Baka András ploskucényi kántor levele Petrás Incze János klézsei plébánosnak. <i>Ploskucény, 1884. május 25.</i>	107
16. Bartis József kántor és hívei kérvénye a Szent László Társulat igazgatóságához. <i>Pusztina 1884. június 15.</i>	109
17. Részletek Ballagi Aladár történész A magyarság Moldvában című útleírásából. <i>Budapest, 1888. január.</i>	111

18. A csügési római katolikus hívek kérvénye a Szent László Társulat igazgatóságához. <i>Csügés, 1888. július 12.</i>	117
19. A tamásfalvi római katolikus hívek kérvénye a Szent László Társulat elnökéhez, Szmrecsányi Pál püspökhöz. <i>Tamásfalva, 1889. július 31.</i>	119
20. Bartok Géza levele Slauch Lőrinc szatmári püspöknek, a Szent László Társulat egyházi elnökének a romániai magyar oktatás támogatásának lehetőségeiről. <i>Budapest, 1890. október 23.</i>	121
21. Balla Gyula Lajos dormánfalvi minorita plébános levele Csák Alajos Círjék, aradi minorita rendfőnöknek. <i>Dormánfalva, 1896. március 2.</i>	127
22. Felix Wiercinski, a jászvásári jezsuita szeminárium rektorának levele Vaszary Kolos esztergomi hercegprímáshoz. <i>Jászvásár, 1896. december 12.</i>	134
23. Dominique Jacquet jászvásári katolikus püspök levele Amann Josef Hurter jászvásári osztrák-magyar konzulnak. <i>Jászvásár, 1897. április 7.</i>	136
24. Részletek Rubinyi Mózes nyelvész „A moldvai csángókról” című cikkéből. <i>Budapest, 1900.</i>	140
25. Részlet György Endrének a Rubinyi-cikkhez írt kiegészítéséből. <i>Budapest, 1900.</i>	141
26. Részletek Hegedűs Lóránd közgazdász, publicista „A székelyek kivándorlása Romániába” című tanulmányából. <i>Budapest, 1902.</i>	146
27. Részletek Barabás Endre tanár „Románia nemzetiségi politikája és az oláhajkú magyar polgárok” című helyzetjelentéséből. <i>1908.</i>	152
28. Barabás Endre tanár beszámolója a Roman megyei csángó-magyarokról. <i>Románia, 1911. január.</i>	158
29. Részlet Veress Endre történész „A moldvai csángómagyarok” című röpiratából. <i>Budapest, 1921.</i>	162
30. Jénáki Ferenc hittanár tudósítása a gyerejesti csángó-magyarokról. <i>Kolozsvár, 1924. június 22.</i>	167
31. Ismeretlen személy feljegyzése a magyar katolikus missziók lehetőségeiről Ó-Romániában. <i>1928.</i>	169
32. A kákovai, nagypataki és újfalui csángó-magyarok könyörgő levele XI. Pius pápához. <i>Nagypatak 1930.</i>	170
33. Részletek Domokos Pál Péternek a moldvai csángó-magyarok közt tett útjairól készült beszámolójából. <i>Kolozsvár, 1929-1938.</i>	177
34. Részletek Csűry Bálint nyelvész moldvai útibeszámolójából. <i>Debrecen, 1934. június.</i>	198
35. Részlet Németh Kálmán, józseffalvi plébánosnak a moldvai ténykedéséről beszámoló memorandumából. <i>Budapest, 1937. augusztus.</i>	208

36. Péter Gergely kántor levele Krywald Ottóhoz, a Szent László Társulat alelnökéhez a csángók helyzetéről. <i>Trunk, 1939. október 25.</i>	211
37. Németh Kálmán, józseffalvi plébános emlékirata Bonczos Miklós menekültügyi kormánybiztosnak a moldvai csángók megmentéséről. <i>Budapest, 1940. október 23.</i>	214
38. Domokos Pál Péter tanulmányai a csángómagyarok ügyével kapcsolatban. <i>Kolozsvár 1940. november 15.</i>	220
39. Németh Kálmán, józseffalvi plébános feljegyzése: „Ki segíthetne nekünk Moldvában?!” <i>Budapest, 1940. december 3.</i>	240
40. Kimutatás a iasi-i katolikus egyházmegyében 1940. december 10-én fennállott állapotokról. <i>Budapest, 1941. március 15.</i>	245
41. Bárdossy László miniszterelnök feljegyzése és utasítása br. Apor Gábor vatikáni követ számára <i>Budapest, 1941. június 25.</i>	250
42. Szabados Mihály, az Áttelepítési Kormánybiztosság munkatársának feljegyzése az áttelepülni készülő moldvai csángókról. <i>Újvidék, 1941. október 25.</i>	253
43. Nagy László bukaresti követ jelentése a Moldvába helyezett volt bukovinai magyar lelkészek működéséről és a moldvai csángók visszatelepítésének lehetőségéről. <i>Budapest, 1941. október 28.</i>	254
44. Szabados Mihály, az Áttelepítési Kormánybiztosság munkatársának jelentése a Fogadjisten telepen lévő csángó magyarok helyzetéről. <i>Budapest, 1942. április 9.</i>	257
45. Besenyő Sándor sajtóelőadó jelentése Bonczos Miklós telepítési kormánybiztosnak. <i>Brassó, 1944. április 28.</i>	261
46. Szabó Sándor alezredes megjegyzései Besenyő Sándor jelentéséhez. <i>Kolozsvár, 1944. május. 12.</i>	263
47. Besenyő Sándor sajtóelőadó feljegyzése a Bákó megyei csángó-magyarok hazahozatalának lehetőségéről. <i>Budapest, 1944. május 25.</i>	265
48. Szabó Sándor alezredes újabb megjegyzései Besenyő Sándor jelentéséhez. <i>Kolozsvár, 1944. június 27.</i>	267
49. Besenyő Sándor levele Bonczos Miklós kormánybiztosnak. <i>Gyimesbükk, 1944. július 11.</i>	269
50. Két pusztinai csángó feljegyzése a Magyarországra történt repatriálásukról. <i>Szárász, 1946. szeptember 27., 30.</i>	272
51. Domokos Pál Péter, a Népjóléti Minisztérium osztálytanácsosának és Beresztóczy Miklós, a Szent László Társulat alelnökének feljegyzése a csángókérdés rendezési módozatairól. <i>Budapest, 1946. január 24.</i>	274
52. Gyöngyössy Istvánnak, a Magyar Misszió tanácsosának jelentése a pusztinai és lézpedi csángó-magyarok áttelepedési szándékáról. <i>Bukarest, 1946. május 16.</i>	277

53. Tóth György és felesége levele a Magyarországra telepedett gyermekeikhez. <i>Lészped, 1946. szeptember 30.</i>	279
54. A Magyar Áttelepítési Kormánybiztosság feljegyzése Gyöngyösi János külügyminiszter számára a pusztinai csángók helyzetéről. <i>Budapest, 1946. október 14.</i>	281
55. Laczkó István lábnnyiki csángó visszaemlékezése a Magyarországra való áttelepedésükre. <i>1947. február.</i>	282
56. Gyöngyössy István, a Magyar Politikai Misszió tanácsosának jelentése a lézpedi csángóknak a magyar nyelvű misézés bevezetéséért folytatott harcáról. <i>Bukarest, 1947. március 21.</i>	288
57. A bákói csendőrség információs jelentései a csángó falvakban folyó politikai szervezkedésről. <i>Bákó, 1947. április 26.</i>	290
58. Kilencvenöt lézpedi csángó család áttelepedési szándéka és az ezzel kapcsolatos budapesti álláspont <i>Bukarest, 1947. május 23.</i>	294
59. Gyöngyössy István követségi tanácsos telefonsürgönye 101 moldvai csángó áttelepedési szándékáról és a magyar külügyminisztérium ezzel kapcsolatos utasításai. <i>Bukarest, 1947. június 18.</i>	297
60. A Belügyminisztérium álláspontja az áttelepedni kívánó csángókkal kapcsolatban. <i>Budapest, 1947. július 2., 3.</i>	299
61. Iklódi Dezső, bukaresti követségi tanácsos jelentései Mihályffi Ernő megbízott külügyminiszternek Petru Groza miniszterelnökkel és Czíkó Nándor képviselővel a csángókérdésben folytatott megbeszéléseiről. <i>Bukarest, 1947. július 7.</i>	300
62. Rajk László belügyminiszter előterjesztése a Minisztertanácsban az áttelepedni kívánó csángókkal kapcsolatban. <i>Budapest, 1947. augusztus 5.</i>	304
63. Az aradi Szabadság cikke a Lőkősházáról visszafordított 101 pusztinai csángó kálváriájáról (1947. augusztus 5.)	305
64. Gyöngyössy István, követségi tanácsos jelentése Mihályffi Ernő megbízott külügyminiszternek Avram Bunaciu belügyminisztériumi vezértitkárral a 101 csángó ügyében folytatott megbeszéléséről. <i>Bukarest, 1947. augusztus 6.</i>	306
65. A Magyar Távirati Iroda jelentése a kolozsvári Világosságban megjelent, a csángók helyzetével foglalkozó cikkről. <i>Bukarest, 1947. augusztus 13.</i>	307
66. A Világosság interjúja Kompot Péter lézpedi csángó legénnyel <i>Kolozsvár, 1947. augusztus 27.</i>	308
67. A kolozsvári Világosság tudósítása a moldvai csángók egy csoportjának bánáti letelepedéséről. <i>Kolozsvár, 1947. augusztus 30.</i>	310
68. Ismeretlen lézpedi csángó levele a Magyarországra telepedett rokonokhoz. <i>Lészped, 1947. december 7.</i>	311

69. Domokos Pál Péter kérelme Pázsint Ödön miniszterelnökségi osztályfőnökhöz, mellékelvén a lészpedi Ignác István hozzá írott levelét. <i>Bukarest, 1947. december 10.</i>	313
70. Bezsán Ferenc lészpedi csángó levele Szárászra települt barátjának. <i>1947. december 27.</i>	314
71. Ignác István lészpedi csángó levele Domokos Pál Péterhez. <i>Lészped, 1947. december 30.</i>	315
72. A magyar és a román külügyminisztérium álláspontja a moldvai csángók közt folyó kitelepedési agitációval kapcsolatban. <i>Budapest, 1948. március 9., Bukarest, 1948. március 27.</i>	317
73. Tóth György, lészpedi csángó levele a Magyarországra telepedett gyermekeihez. <i>Lészped, 1948. május 26.</i>	319
74. Erős Antal, pusztinai csángó levele a Magyarországra telepedett sógorához. <i>Pusztina, 1948. június 30.</i>	320
75. László Antal, hidegkúti csángó levele a Magyarországra telepedett sógorához. <i>Bukarest, 1948. július 7.</i>	321
76. Zöld Ferenc levele a Magyarországra telepedett testvéréhez és sógorához. <i>Lészped, 1948. december 19.</i>	322
77. Zöld Ferenc újabb levele a Magyarországra telepedett sógorához és testvéréhez. <i>Lészped, 1949. február 25.</i>	322
78. Részlet Kovács György író A szabadság útján. (Moldvai csángók között) című broszúrájából. <i>1949. augusztus.</i>	324
79. Bakcsi Miklós az MNSz, és Varga Jenő, a közoktatásügyi minisztérium kiküldöttjének jelentése a Bákó megyei magyar tannyelvű iskolákkal kapcsolatban <i>Bukarest, 1950. augusztus 7.</i>	328
80. Ambrus Berta tanítónő levele a Magyar Népi Szövetség Központi Vezetőségéhez <i>Somoska, 1951. április 8.</i>	332
81. Kerekes Irma Bákó tartományi tanfelügyelőné tájékoztatója a somoskai magyar tantestületben lévő problémákról. <i>Bákó, 1951. április 17.</i>	334
82. Ravasz István, somoskai tanító nyilatkozata a somoskai és klézsei állapotokról. <i>Bákó, 1951. április 18.</i>	335
83. Pataki Bálint jelentése a Putna tartománybeli csángó falvakban tett útjáról. <i>Bukarest, 1951. június 15.</i>	336
84. Részlet Váradi Mária és Szikszay Eszter lektoroknak Bányai László oktatásügyi minisztériumi tanácsos részére a Bákó tartományi magyar oktatásügy egyes problémáiról írott jelentéséből. <i>Bákó, 1951. augusztus 12.</i>	340
85. Orbán János beszámolója Bákó tartományi csángók iskolaügyéről, az 1951-52-es tanév kezdetén. <i>Bákó, 1951. szeptember 24.</i>	343
86. Huszár Ilona, a marosvásárhelyi néptanács tanügyi osztálya vezetőjének jelentése a Bákó tartományban folyó magyar nyelvű oktatásról. <i>Marosvásárhely, 1951. november 20.</i>	348

87. Ráduly Mihály lészpedi tanító feljegyzése a Bákó tartományban működő magyar iskolákkal kapcsolatos kérdésekről. <i>Lészped, 1951. december 11.</i>	355
88. Beke György újságíró riportja a lészpedi csángó-magyarok életéről. <i>Bukarest, 1957.</i>	356
89. Bartis Árpádnak, az oktatásügyi minisztérium volt felügyelőjének levele Domokos Pál Péterhez, a moldvai magyar oktatás felszámolásáról. <i>Marosvásárhely, 1980. november 7.</i>	360
90. Kovács Levente visszaemlékezése a bákói Pedagógiai Líceum magyar tagozatának 1959-es felszámolására <i>Bukarest, 1990.</i>	362
91. Martin Ferenc nagykövet jelentése a moldvai csángók helyzetéről. <i>Bukarest, 1973. október 31.</i>	364
92. Halász Péter etnográfus feljegyzése a pusztinai rendőrségi zaklatásáról. <i>Budapest, 1976. augusztus.</i>	369
93. Magyarországi értelmiségiek levele II. János Pál pápához a moldvai csángó-magyarok ügyében. <i>1982 tavasz</i>	378
94. Az illegális Erdélyi Magyar Hírügynökség két jelentése a Csángóföld elszigetelt helyzetéről. <i>Bákó, 1985. március 30., augusztus 21.</i>	381
Személynév mutató	383
Helynév mutató	391